

Samhällsbyggnadskontoret

Stefan Norberg
Planarkitekt
Samh.bygg@bollnas.se

Antagandehandling

2019-04-29

Dnr MBN 2019-00038

Dagvattenstrategi för Bollnäs kommun

Antagen av Kommunfullmäktige 2019-06-24 § 137

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Hållbar dagvattenhantering	4
Övergripande mål.....	4
Lokalt omhändertagande	4
Recipienthänsyn	4
Hållbar planering.....	5
Regelverk	5
Roller och ansvar.....	5
Kommunen	5
Samhällsplanering	5
Miljö.....	6
Vatten och avlopp.....	6
Gata och park	6
Övriga aktörer	6
Trafikverket.....	6
Fastighetsägare och verksamhetsutövare	6
Byggherre	6
Dikningsföretag.....	7
Bilaga 1- Regelverk.....	8
Plan- och bygglagen	8
Lagen om allmänna vattentjänster.....	8
Miljöbalken	8
Vattendirektivet	8
Weserdomen.....	8
Jordabalken.....	8
Miljömål	9
Bilaga 2 – Ansvarsfördelning i plan- och byggprocessen.....	10

Inledning

Med utgångspunkt i kommunens Översiktsplan och VA-policy har denna dagvattenstrategi tagits fram. Strategin med kompletterande riktlinjer ger ramar och vägledning för hanteringen av dagvatten i kommunen.

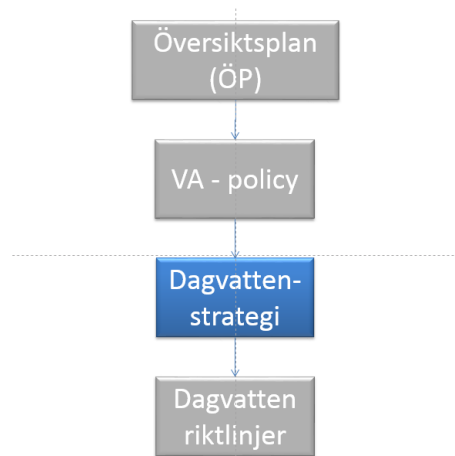

Bild 1: Dokumentöversikt

Strategin ska användas vid kommunens planering och exploatering av nya områden samt vid förtätning och ombyggnation inom befintliga områden. Vissa befintliga områden kan behöva prioriteras för åtgärder på grund av exempelvis översvämningsrisk, att dagvattnet innehåller höga halter av föroreningar, ledningsnät behöver förnyas eller att recipient har behov av åtgärder.

Genom att tidigt i planprocessen initiera dagvattenfrågan skapas förutsättningar för ett bra omhändertagande av dagvatten.

Dagvattenstrategin aktualiseras varje mandatperiod tillsammans med VA-planen.

Bakgrund

Med dagvatten avses (NFS 2016:6) nederbördsvatten, dvs. regn- eller smältvatten, som inte tränger ned i marken, utan avrinner på markytan. Med recipienter avses här sjöar, vattendrag, mark och grundvatten som är mottagare för utsläpp av dagvatten.

På mark som är oexploaterad tränger nederbörd och annat vatten ner i marken men är marken hårdgjord genom t ex asfaltering och byggnation rinner vattnet ovanpå. Är de hårdgjorda ytorna stora ger regn och snösmältning upphov till snabb avledning och stora vattenvolymer, vilket kan förändra den naturliga vattenbalansen. Dagvatten som inte hanteras lokalt avleds i ledningar och diken till recipient. Med dagvattnet följer föroreningar som ansamlats på ytan och därmed kan dagvatten vara en källa till miljöpåverkan. Vilken påverkan dagvatten har på recipienten beror, förutom på dagvattnets innehåll av föroreningar, på recipientens egenskaper och på tillrinningsområdets markanvändning. På naturliga marker, utan hårdgjorda ytor, kan vattnet renas delvis naturligt genom att passera ned genom jordlagren.

Vi står inför utmaningen att hantera konsekvenser av framtida klimatförändringar med ökande temperatur, ökande nederbörd med högre intensitet och stigande grundvattennivåer. Vattnet måste ha någonstans att ta vägen även när det regnar riktigt mycket och dagvattenledningarna fylls. En ökande andel hårdgjorda ytor i kombination med mer intensiv nederbörd kommer att medföra ökad risk för lokala översvämningar och skador på byggnader om vi inte möter förändringarna med välplanerad dagvattenhantering.

Hållbar dagvattenhantering

En långsiktigt hållbar dagvattenhantering innebär att ta hand om dagvattnet på ett naturligt sätt och kännetecknas av infiltration, trög avledning samt en höjdsättning av bebyggelse och markanläggningar till skydd mot översvämningar. Lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) ska vara det första alternativet vid planering och exploatering.

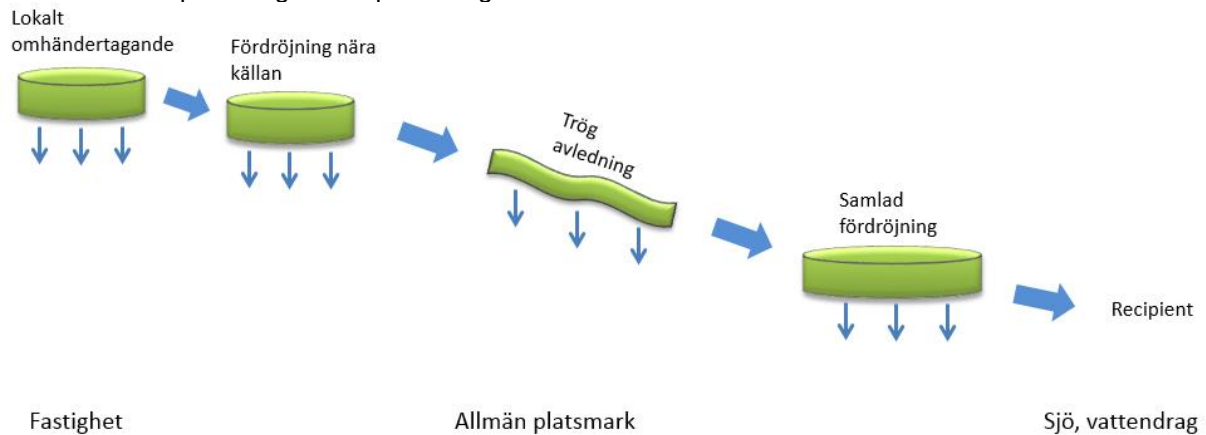

Bild 2: Schematisk bild för lokalt omhändertagande av dagvatten

Övergripande mål

En långsiktigt hållbar dagvattenhantering nås genom att arbeta med ständiga förbättringar mot de tre övergripande målen

- ✓ Lokalt omhändertagande
- ✓ Recipienthänsyn
- ✓ Hållbar planering

I olika delar av kommunen samt i olika situationer kan olika mål vara prioriterade. En enskild bedömning av hur dagvattnet ska hanteras måste utföras inom varje geografiskt område.

Lokalt omhändertagande

- ✓ Dagvatten tas om hand så nära källan som möjligt och i första hand infiltreras och i andra hand fördröjas innan det leds till det allmänna dagvattensystemet eller recipient.
- ✓ Om lokalt omhändertagande inte är möjligt, inte räcker till eller av andra orsaker är olämpligt ska dagvattnet ledas till en lämplig plats för omhändertagande, flödesutjämning och eventuell rening.
- ✓ Det dagvatten som inte kan omhändertas lokalt på kvartersmark eller allmän platsmark bortleds till recipient. Den samlade bortledningen bör ske så långsamt och trögt som möjligt så att infiltration och rening kan ske.

Recipienthänsyn

- ✓ Recipientens känslighet och skyddsvärde i kombination med dagvattnets innehåll av föroreningar är styrande för behovet av rening.
- ✓ Förorenat dagvatten ska i första hand renas så nära källan som möjligt.
- ✓ Dagvatten får inte försämma någon kvalitetsfaktor i recipient

Hållbar planering

- ✓ I fysisk planering ska hänsyn tas till behov och möjligheter att ta hand om och rena dagvatten samt skapa estetiska och ekologiska mervärden.
- ✓ Bevara och skapa ytor som kan ha flera funktioner och kan tillåtas översvämmas.
- ✓ Långsiktig drift och förvaltning av dagvattenanläggningar ska prioriteras så att funktion, estetiska och ekologiska värden upprätthålls.

Regelverk

Dagvatten berörs av många olika lagstiftningar bland annat Plan- och bygglagen, Lagen om allmänna vattentjänster, Vattendirektivet och Miljöbalken. Rent lagtekniskt faller dagvattenhanteringen in under olika definitioner och rättsliga krav, bland annat beroende på var det uppkommer och hur det tas om hand. I bilaga 1 ges en kort beskrivning av de viktigaste regelverken som berör dagvatten.

Roller och ansvar

Ansvaret för dagvattenfrågorna inom kommunen är fördelat på flera olika funktioner.

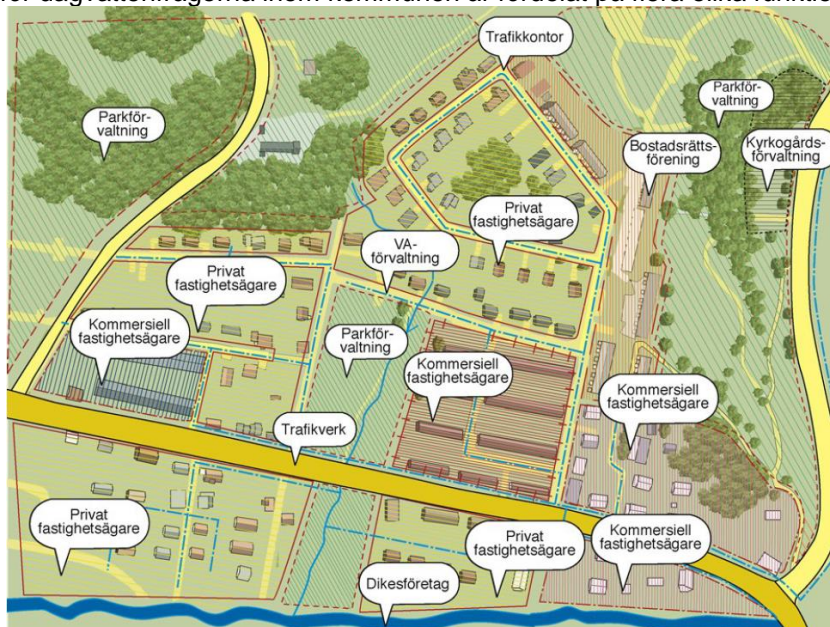

Bild 3 Möjliga aktörer i dagvattenhantering

Källa: Svenskt Vatten P110

En samlad bild över vilka ansvar de olika funktionsområdena har i Bollnäs kommuns plan- och byggprocess redovisas i bilaga 2. Nedan ges en beskrivning över olika funktioners och aktörers roller och ansvar.

Kommunen

Kommunen har det övergripande ansvaret för den lokala samhällsutvecklingen och därigenom även ansvar för att dagvatten omhändertas i befintlig och i ny bebyggelse. Behöver dagvattenhanteringen lösas i ett större sammanhang för viss bebyggelse fastställs ett verksamhetsområde för dagvatten. Kommunfullmäktige fastställer verksamhetsområde, lokala föreskrifter och taxa för brukandet av den allmänna VA-anläggningen.

Samhällsplanering

Funktionen samhällsplanering ansvarar för planprocessen, med framtagande av översiktsplaner, detaljplaner mm. I översiktsplaner och fördjupade översiktsplaner ska avrinningsvägar, avvattningsstråk (lågpunkter i terrängen dit vatten naturligt samlas vid kraftig nederbörd) och översvämningskänsliga områden identifieras. I detaljplanläggning ingår att identifiera behov avseende dagvatten och planen kan reglera exempelvis markytans höjdsättning och utformning samt

bebyggandets läge och omfattning. I ansvaret ingår att involvera andra funktionsområden i planprocessen och att dagvattenfrågor lyfts upp i ett tidigt skede och på så sätt får en bra lösning. Vid planering beaktas avrinningsområdet och inte bara planområdet eftersom omkringliggande områden kan påverkas. Dagvattenfrågorna och övriga förutsättningar för aktuellt planområde vävs samman för att få fram en så bra slutprodukt som möjligt.

I rollen som markägare är kommunen själv exploatör och måste då beakta dagvattenfrågorna även ur det perspektivet. Kommunen ansvarar för att se till att dagvattenfrågorna (där behov finns) tas med i avtal såsom exploaterings- och markanvisningsavtal.

Miljö

Miljöfunktionen handlägger anmälningar enligt miljöbalken och utövar tillsyn av verksamheter och verksamhetsutövarers egenkontroll där även dagvattenfrågor ingår. Miljöfunktionen deltar som sakkunnig i miljöfrågor i kommunens översikts- och detaljplanearbete och lyfter dagvattenhanterings eventuella miljömässiga påverkan. Det kan t ex finnas fall där marken innehåller föroreningar eller det uppstår läckage av farliga ämnen som kan påverka utformningen av dagvattensystemet för att hindra förorenings spridning.

Vatten och avlopp

Funktionen för vatten och avlopp ansvarar för och har kunskap om avledning av dagvatten inom av kommunfullmäktige beslutat verksamhetsområde där fastigheters dränering, tak- och markytor är anslutna. Vatten och avlopp ansvarar för dimensionering, byggande, drift och underhåll av den allmänna dagvattenanläggningen inom verksamhetsområden, exempelvis ledningssystem, utjämningsmagasin och dammar. Tillhörande utloppsledningar och diken som är direkt kopplade till ledningen ingår också i ansvaret.

Gata och park

Funktionsområdena Gata och park ansvarar för den allmänna platsmarken inom kommunen (gator, parker och grönytor) och har den övergripande kunskapen om förutsättningar för dagvattenhanteringen av dessa ytor.

Funktionsområdet gata ansvarar för bland annat gatuhållning och snöhantering, båda viktiga verksamheter för att minska dagvattnets påverkan på recipienten. Funktionsområdet park ansvarar för drift och underhåll av dagvattenanläggningar på allmän platsmark (park, natur).

Övriga aktörer

Trafikverket

Trafikverket ansvarar för avvattnings och rening av dagvatten från vägar, järnvägar och anläggningar där de är huvudman. Avledningen av vatten från vägområdet ska ske på ett hållbart sätt som inte försvårar avledandet nedströms eller ger upphov till skador på annans mark.

Fastighetsägare och verksamhetsutövare

Enskilda fastighetsägare är i likhet med kommunen ansvariga för att hanteringen av dagvatten inom den egna fastigheten sker på det sätt som anges i lagstiftning, planer och detta dokument. Det gäller till exempel funktion, drift och underhåll av fördröjnings- och reningsanläggningar samt ansvar för kvalitet på utgående dagvatten i anslutningspunkten. Fastighetsägaren ansvarar för att avleda dagvattnet på ett sätt som inte försvårar avledandet nedströms eller skadar miljön/recipient/grannarna. Detta gäller även hantering och uppläggning av snö.

Byggherre

Under byggtiden är det byggherren som är ansvarig för att dagvattnet (även snö) omhändertas på det sätt som anges i lagstiftning, planer och detta dokument. I de fall det gäller verksamheter som kan medföra utsläpp av föroreningar till dagvattnet ska kommunens miljöfunktion kontaktas. Byggherren ska utreda hur dagvatten ska hanteras och ge förslag på åtgärder utifrån dagvattnets sammansättning och mängd.

Dikningsföretag

Dikningsföretag är samfälligheter för avvattnings av avgränsade geografiska områden. De ansvarar för skötsel av de diken och vattendrag som ingår i företaget. Den som planerar att släppa ut dagvatten till ett dikningsföretag måste kontakta dikningsföretaget och skriva ett avtal.

Bilaga 1- Regelverk

Dagvatten berörs av många olika lagstiftningar och regelverk bland annat:

Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen, PBL, är det viktigaste styrdokumentet för en bra dagvattenhantering. PBL innehåller bland annat bestämmelser för översiktsplaner, detaljplaner, bygglov mm och reglerar planläggning och byggande av mark- och vattenområden. Översiktsplaner är inte juridiskt bindande, men ska ge vägledning för beslut om mark- och vattenanvändningen. För avgränsade områden regleras detta i detaljplaner alternativt i områdesbestämmelser, vilka är juridiskt bindande.

I samband med handläggning av bygglov och anmälan enligt PBL kan krav ställas rörande dagvattenhanteringen. Vid ny- och tillbyggnader anges detaljerade föreskrifter avseende installationer för dagvatten i Boverkets byggregler.

Lagen om allmänna vattentjänster

För dagvatten och anslutning till den allmänna vatten- och avloppsanläggningen finns regler i Lagen om allmänna vattentjänster och kommunens Allmänna bestämmelser om användandet av den allmänna vatten- och avloppsanläggningen (ABVA). Kommunen ska säkerställa att vattenförsörjning och avlopp, tex avledning dagvatten, ordnas om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön i ett större sammanhang.

Miljöbalken

Dagvatten berörs i flera av miljöbalkens kapitel samt tillhörande förordningar. I 2:a kapitlet miljöbalken finns hänsynsregler med grundläggande krav på bland annat kunskap, skyddsåtgärder och försiktighetsmått. I 9:e kapitlet anges när utsläpp av dagvatten betraktas som miljöfarlig verksamhet, när dagvatten är att betrakta som avloppsvatten samt när vattnet ska avledas, renas eller på annat sätt tas omhand. I miljöbalken finns även krav på anmälningsplikt. Miljöbalkens 11 kap ställer krav på tillstånd för att bedriva vattenverksamhet. Uppförande av dagvattendamm kan avses vara vattenverksamhet om åtgärden syftar till att förändra vattnets djup eller läge, som exempelvis i en naturlig våtmark. Dagvattenanläggning som medför att grundvattenmängden ökar genom infiltration kan även avses liksom åtgärder för avvattning av mark, när det inte är frågan om

avloppsvatten. Den som äger och har rättighet till en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen. Bortledande av vägdagvatten till annat vattenområde, vid till exempel byggande och drift av väg, faller i stor utsträckning in under miljöbalkens reglering av markavvattning och räknas därmed som vattenverksamhet. Avvattning via vägdiken som går längs med en väg räknas normalt inte som markavvattning eller vattenverksamhet. I 26:e kapitlet beskrivs kommunens tillsynsansvar samt krav på egenkontroll.

Vattendirektivet

EU har tagit fram ett ramdirektiv för vatten med syfte att skydda samtliga vattenförekomster i Europa. Vattendirektivet, som inarbetats i svensk lagstiftning genom Förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, föreskriver att varken den kemiska eller ekologiska statusen på våra sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten får bli sämre. Bollnäs tillhör Bottenhavets vattendistrikt där Länsstyrelsen i Västernorrlands län har utsetts till Vattenmyndighet. Vattenmyndigheterna och länsstyrelserna har statusklassificerat alla vattenförekomster. Det finns ett åtgärdsprogram för Bottenhavets vattendistrikt som i huvudsak är inriktat mot dessa vattenförekomster.

Weserdomen

Weserdomen är ett förhandsavgörande från EU-domstolen som påverkar myndigheters tillämpning av miljökvalitetsnormerna för vatten.

- ✓ Det räcker med en försämring av en kvalitetsfaktor för att en försämring av status ska ha skett.
- ✓ Miljökonsekvensbeskrivningar och annat underlag i prövningar måste innehålla en beskrivning av hur verksamheten påverkar relevanta kvalitetsfaktorer.
- ✓ Miljökvalitetsnormerna för ekologisk och kemisk status har samma rättsverkan.
- ✓ Vid osäkerhet om en vattenförekomsts statusklassning, bör prövningsmyndigheten kunna begära in yttranden eller förtydliganden från vattenmyndigheterna.
- ✓ Det är viktigt att det finns ett system för att kunna pröva undantag.

Jordabalken

Jordabalken handlar bland annat om rättsförhållanden för fast egendom. I kapitel 3 framgår att var och en ska vid nyttjande av

fastighet ta skälig hänsyn till omgivningen så att skada inte uppstår. Det kan till exempel handla om att det inte är tillåtet att ändra en avrinningsväg eller avrinning så att det får negativa konsekvenser för nedströms liggande fastigheter.

Miljömål

Det finns nationella, regionala och lokala miljömål.

Dagvatten berörs, framför allt, i fem av Sveriges miljömål; Levande sjöar och vattendrag, Giffri miljö, Ingen övergödning, Grundvatten av god kvalitet och God bebyggd miljö. Miljömålen beskriver den kvalitet miljön bör ha uppnått inom en generation. De är i sig inte juridiskt bindande, men ett styrmedel för kommunens miljöarbete. Regeringen har fastställt elva preciseringar av miljömålet Levande sjöar och vattendrag och en av dessa innebär att sjöar och vattendrag ska ha minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status.

Bilaga 2 – Ansvarsfördelning i plan- och byggprocessen

Funktion	Planprocessen	Projektering/Kontroll/Bygglöskkede	Byggskede	Drift/underhåll
Samhällsplanering (Samhällsbyggnadskontoret)	Översiktsplanering/FOU/Andra strategiska dokument <ul style="list-style-type: none"> Beakta översämnings- och dagvattenfrågor Klimatanpassningsåtgärder – skyfallskartering Beakta miljökvältnormer för vatten Detaljplanering <ul style="list-style-type: none"> Bygga in berörda funktioner Se till att dagvattenutredning görs i enlighet med dagvattenriktlinjerna inkl skyfallskartering Lifta frågan om verksamhetsområde för dagvatten Avsätta mark för dagvattenhantering Beskrivning av genomförande 	<ul style="list-style-type: none"> Informera byggherrar och exploaterare om dagvatten Exploaterings-/marknavigerings-/servituts-/Ledningsrättsavtal Söka tillstånd för vattenverksamhet (gällande markavvattning) Exploateraren bekostar projektering inkl. geoteknisk undersökning på fastighet 	<ul style="list-style-type: none"> Tekniskt samråd med byggherre – dagvattenhantering tas upp Fastställa och följa upp kontrollplan Skapa en kontrollfunktion så att kraven på dagvattenhantering i bygglövet följs upp 	
Mark & exploatering (TSF)	<ul style="list-style-type: none"> Delta i planprocessen Exploater bekostar dagvattenutredning Beställa förprojektering VA alternativt informera VA om markförsäljning Informera extern exploater om krav gällande dagvattenhantering 	<ul style="list-style-type: none"> Informera byggherrar enligt miljöbalken Handläggning av anmälningsärenden enligt miljöbalken Information och rådgivning om dagvattenhantering 	<ul style="list-style-type: none"> Byggsomordning/Projektedning Vid extern exploater, uppföljning av exploateringsavtal. 	<ul style="list-style-type: none"> Tillsynsansvar enligt miljöbalken inkl. hantering vid olyckor/läckage Information och rådgivning om dagvattenhantering
Miljö (Samhällsbyggnadskontoret)	<ul style="list-style-type: none"> Delta i planprocessen, undersökning om miljöövervakning - miljörisiker Informera om kända föroreningar Lämnar information om vattenskydd, recipienter och känsligt grundvatten 	<ul style="list-style-type: none"> Tillsynsansvar enligt miljöbalken Handläggning av anmälningsärenden enligt miljöbalken Information och rådgivning om dagvattenhantering 	<ul style="list-style-type: none"> Yttrande i bygglöv Tillsynsansvar enligt miljöbalken Information och rådgivning om dagvattenhantering 	<ul style="list-style-type: none"> Tillsynsansvar enligt miljöbalken inkl. hantering vid olyckor/läckage Information och rådgivning om dagvattenhantering
VA (Helsinga Vatten)	<ul style="list-style-type: none"> Delta i planprocessen Expertstöd i planprojekt och bevakar åtgärder för dagvattensystemet utanför planområdet Ansvarar för dagvattenutredning och förprojektering Beakta drift och underhållspekter 	<ul style="list-style-type: none"> Projektering av allmän dagvattenanläggning Tar fram underlag och lyfter behovet av ansökan om tillstånd för vattenverksamhet (gällande allmän anläggning) till VA-huvudmannen Ange anslutningspunkt till nybyggnadskartan Tydliggöra ansvarsförhållanden för dagvattenanläggningar 	<ul style="list-style-type: none"> Byggande av allmän dagvattenanläggning för bortledning av dagvatten Meddela anslutningspunkt Upprätta VA-karta Delta i byggsamråd 	<ul style="list-style-type: none"> Ansvarar för drift och underhåll av allmänna dagvattenanläggningen Utredar skador som den allmänna dagvattenanläggningen orsakar Dokumentation av allmänna dagvattenanläggningen Informera VA-abonnenter om krav på och syfte med dagvattenhantering.
Gata/Park (TSF)	<ul style="list-style-type: none"> Delta i planprocessen Delta i dagvattenutredning Ansvarar för att planera för snöupplag och erforderligt vägområde Beakta drift- och underhållspekter 	<ul style="list-style-type: none"> Delta i projektering, dagvattenhantering av allmän platsmark (gata, torg, parkering, park, natur) Ta fram höjdunderlag gata och mark till nybyggnadskartan Vid extern exploater granska skötselplan för öppna dagvattenlösningar Söker tillstånd för vattenverksamhet (gällande kommunal anläggning) 	<ul style="list-style-type: none"> Byggande av dagvattenanläggning för avvattning av allmän platsmark (gata, torg, parkering) Byggande av dräneringsanläggning för markavvattning på allmän platsmark i samband med exploatering 	<ul style="list-style-type: none"> Ta fram skötselplaner för drän- och dagvattenanläggningar på kommunal allmän platsmark Ansvar drift och underhåll av drän- och dagvattenanläggningar på kommunal allmän platsmark Tömning av dagvattenbrunnar i gator och ansvar för gatusopning Vid behov ansvar för rening av dagvatten från allmän platsmark. Snö från områden som gator, vägar och parkeringar läggs på lämplig plats